

Krukkens efterfølgere

Som svar på Jette Hansens kritik af Louise Zeuthens Brøgger-biografi i sidste uge skriver ph.d.-studerende Solveig Daugaard, hvordan Zeuthen med 'Krukke' giver en ny generation en anderledes forståelse af Brøggers forfatterskab

Af Solveig Daugaard

»Hankeløs krukke?« (Bøger 22.11.14) anklager Jette Hansen (JH) Louise Zeuthens *Krukke – En biografi om Suzanne Brøgger*, for at være skrevet med ført hånd. På baggrund af dens behandling (eller mangel på samme) af en række forhold i Brøggers liv hævder hun at biografien svigter Brøggers kompromisløshed i forhold til brugen af eget og andres liv på skrift. Og at Brøgger med udsendelsen af *Krukke*, som hun selv har iværksat ved at give Zeuthen eksklusiv adgang til sit private arkiv, optræder dobbeltmoralisk. Jeg er enig i, at Zeuthens biografi ikke prøver at gå bagom de iscenesættelser, som værket består af, og således ikke er 'sandere' end romanerne. Men modsat JH mener jeg, at den heri er tro mod både Brøggers kunstneriske projekt og hendes kønspolitiske dagsordener, og vidner om Zeuthens skarpe analyse af Brøgger-myntens funktionsmåde, snarere end om utidig underdanighed over for Brøgger.

Når man genlæser Brøggers tidligste værker, er det slående, hvordan meget af det, der under overskriften performativ biografisme blev udråbt til æstetiske nyskabelser i 90'erne og 00'erne, blev slået an i *Fri os fra kærligheden*. Det er ingen tilfældighed, at Pablo Llambías i 2009 revitaliserede sit forfatterskab med et kuldslået remake af *Kærlighedens veje og vildveje*.

Kulørt selvinvestering

Med *Krukke* får den brede offentlighed en indføring i en ny generations læsning af Brøggers skrevne forfatterskab og hendes forfatterperformance under et, som en kompromisløs, kunstnerisk kraftpræstation. Mange læsere har gennem årene været på fornavn med Suzanne Brøgger og brugt hendes erfaringer i egne liv, hvilket Brøggers kulørte selvinvestering har inviteret til. JH beskriver, hvordan hun selv som yngre slugte alt, hvad Brøgger skrev. En personlig læserrelation udelukker ikke en kunstnerisk læsning af hele værket, men i JH's tilfælde har den affødt helt andre fikspunkter i forfatterska-

bet end Zeuthens. »En krukke er en affekteret person, som ikke har forstand på at være naturlig ligesom os andre,« skriver Brøgger og Zeuthen griber figuren, krukken, som andre putter det i, de har lyst til, og som »mere end vilig« stiller sig frem og an med de omkostninger, det har. Billedets vigtigste pointe er, at vi som læsere laver hver vores »Suzanne«, vi putter alle noget i krukken. Brøggers værk er åbent udadtil. Alt det, vi ser, er blevet til i møderne med omverdenen, ikke i den indre forestillingsevnes aflukke. Men Zeuthen viser også, at krukken ikke er en neutral beholder, og at vi ikke kan drage den til ansvar for vores eget rod. Heri indrammer krukken et grundlæggende problem i JH's indlæg. Hun er nemlig overraskende blind for, hvad hun selv putter i krukken og ureflekteret forlanger, at Zeuthen skal levere svar på.

Snavset undertøj

JH anlægger en afsløringsoptik på Brøggers forfatterskab, men Brøgger har aldrig lagt skjul på at hun bruger sit liv, når hun skriver, og sin skrift, når hun lever. Senere værker som *Linda Evangelista Olsen* og *Solve* rummer, som JH rigtigt peger på, billeder af samliv og moderskab. Og selvfølgelig strømmer de fra Brøggers egne erfaringer. Men hvorfor skulle disse refleksioner blive mere anvendelige for hendes læsere, hvis de blev afsløret, enten ved at Brøgger løftede lidt på fiktionens slør, eller i en litterær biografi, så vi bedre kunne se, hvordan det snavsede undertøj tager sig ud på Brøggers tørresnor? God litteratur peger fremad, ind i læserens liv, mere

“ Jette Hansen anlægger en afsløringsoptik på Brøggers forfatterskab, men Brøgger har aldrig lagt skjul på at hun bruger sit liv, når hun skriver, og sin skrift, når hun lever

end bagud, ind i forfatterens. Derfor har forfatterbiografier tit begrænset forklaringskraft i forhold til et værk. I tilfældet Brøgger mener jeg faktisk, at en afsløringsbiografi vil være i direkte modstrid med det kunstneriske projekt.

JH's største anke mod Zeuthens biografi er, at hun ikke graver under Brøggers egen fremstilling af for eksempel søsteren Barbara Brøgger. At inddrage andres liv i sin fiktion har altid omkostninger, både for kunstneren og dem, der bliver skrevet ind i historierne, med eller mod deres vilje. Zeuthens biografi tager søsteren op, som hun optræder i Brøggers skrift, og har betydning i forfatterskabet, men indlader sig ikke på spekulationer om den højere retfærdighed i Brøggers bilde af hende.

Figuren er tit et irritationsmoment i forfatterskabet. For eksempel i *Til T*, hvor lillesøsteren gentager alt, fortælleren siger og gør, så hun til sidst tager sin røde pull-over med V-udskæring omvendt på, selvom det ser dybt latterligt ud, bare for at kunne trække vejret frit. Det er svært ikke at smile af lighederne mellem søsterens position og JH's beskrivelse af sin ungdoms Brøgger-kult, som netop læste Brøgger som et eksempel til efterfølgelse (»Hun var søgende og dyb. Vi ville også være søgende og dybe«). At dyrekøbte erfaringer kun kan bruges til noget, hvis de er ens egne, er en pointe for Brøgger. I hendes værk bliver søsterfiguren, der gentager bogstaveligt i stedet for at gå sin egen vej, et modbillede, der viser læseren, at når Brøgger deler sine erfaringer, så er det ikke for, at vi skal hoppe, når hun hopper. Kunne JH's anfægtelse på Barbaras vegne hænge sammen med hendes egen skuffelse over, at Brøgger ikke længere stiller op til kongens (eller krukken) efterfølger?

Familiens verdensorden

Skal man læse Brøgger som debattør og forbillede eller som kunstner, der opererer i et åbent felt mellem litteratur og performance? Svaret er, at man ikke kan forstå den første Brøgger, i hvert ikke den kønspolitiske relevans, hun har for yngre mennesker i dag, uden at interessere sig for den an-

den. Brøggers tidlige værker, som krydsklipper mellem genrerne, skriver selvinvestering og fiktivt, tvivlende og skræmmende, på samme tid fulde af erotisk indlevelse og kuldslået ironi, blev af mange læst som rene debatbøger, der

ville omkaste familiens verdensorden, ægteskabets løgn og de borgerlige omgangsformer, da de udkom i 1970'erne. Tiden skreg på opgør med borgerlig bornerthed og hungrede efter kvindelige forbilleder. Nogle læsere puttede en

Der er nok et par læsere, der følte et stik af svig over, at Suzanne Brøgger med tiden faldt til patten og blev både gift og mor. Men er man vokset op efter '68, forholder man sig måske mere afslappet til dette forhold, skriver Solveig Daugaard.

Privatfoto: tilhørende Suzanne Brøgger, trykt i 'Krukke'

ud i den seksuelle frigørelse med en ældre mand, var hun ikke bare kønsmoden, men også så intellektuelt moden, at hun i sin dagbog beskrev, hvordan en absolut forestilling om 'natur' kan blive værktøj for magtudøvelse, uanset om naturligheden går på lystens frie rasen eller på kernefamiliens snævre forventningshorisont. Enhver frihed kan rumme et nyt fængsel. Man slipper altså ikke for at tænke selv, uanset hvilken model, man vælger.

Ny generation

Brøgger sætter en tyk streg under det simple faktum, at så snart der er et blik, er der også en iscenesættelse. Hun indtager kvinde-forfatter-rollen med en determination, så vi bliver pinligt bevidste om, hvor besynderlig en konstruktion, den er, og hvor mærkeligt, det er, at vi bliver ved at forsøge at naturligøre den. Og heri baner Brøgger vej for en ny generation af kunstnere. For eksempel Christina Hagen, som i sit body double-projekt på ny undersøger de asymmetriske strukturer i forfatterfigurens iscenesættelse. Hagen holder samtidig Brøggers fane højt udi litterær kønsundersøgelse. »Alle de kvinder der kopulerer for husfredens skyld er voldtægts ofre«, står der i *Fri os fra kærligheden*. I *Boyfrind* fremviser Hagen lighederne mellem almindelige kvinder i almindelige parforhold, og de prostituerede, som samme kvinder har allermost ondt af. Ved at minde os om ubehageligheder, vi stiltiende er blevet enige om at glemme, indtager hun øretævernes holdeplads som Suzanne Brøgger i sin ungdom. Hun er en af dem, der fortsætter Brøggers rejse væk fra det pæne og polerede mod alt det, vi ikke har lyst til at tale om. Både Brøgger og Hagen er åbne og undersøgende i deres praksis, taler ikke i kategoriske statements, og for at værdsætte dette, må man leve med den rullende undergrund, hvor intet lader sig afsløre en gang for alle.

kultur@information.dk

Solveig Daugaard er født 1977, cand. mag. i litteraturvidenskab fra KU og Ph.d.-studerende

Vi skaber alle myter

Af Louise Zeuthen

Krukke kan læses på mange måder og det er også meningen. Jeg har bestrebt mig på at skrive en biografi, der inviterer til mange forskellige tolkninger, frem for at cementere én endegyldig fortolkning, som er mere rigtig end andre.

At Jette Hansen læser min biografi som en idealisering af Suzanne Brøgger, hvor al kritik er siet bort efter diktat eller stiltiende overenskomst, skal jeg derfor ikke sætte spørgsmålstegn ved. Blot kan jeg sige, at jeg ikke på nogen måde ser *Krukke* som en glorificering af Suzanne Brøgger. Tværtimod mener jeg, at *Krukke* fremskriver et menneske, der er lige så nuanceret og komplekst, fantastisk og skræmmende, som de fleste af os viser sig at være, hvis vi ser nærmere efter.

Derimod kan jeg med sikkerhed sige, at Jette Hansens gisninger om, at jeg er blevet dikteret af Suzanne Brøgger til at træde varsomt og ikke udsætte hende for kritik er forkerte. Suzanne Brøgger har givet mig fuldstændigt frie hænder med sit meget fyldige og uredigerede arkiv, ligesom hun har stillet sig til rådighed for interview, ville hjælpe med kontaktoplysninger til hvem, jeg måtte ønske at tale med etc. Så længe hendes datter og mand ikke skulle involveres. På den baggrund valgte jeg selv at sætte grænsen ved de fyrrer år. Det gav god mening for mig, både indholdsmæssigt og arbejdsmæssigt. Derfor er det alene mig, der står til ansvar for de valg, jeg har truffet i forbindelse med, hvordan jeg ville udføre mit arbejde. Suzanne Brøgger læste efter fem år det færdige manuskript og havde i den forbindelse omkring ti faktuelle rettelser.

Hvem der beskrives i *Krukke*

ke, hvordan og hvor meget, er betinget af, hvad arkivets skriftlige kilder indeholder. Præmissen for mit arbejde har været at lade arkivets ord stå alene – og ikke supplere med interviews eller lignende, for personligt tvivler jeg stærkt på, man kommer sandheden nærmere på den måde. Så hellere forsøge at afdække så præcist som muligt, hvordan den portrætterede opfatter sig selv, hvor subjektiv denne opfattelse end måtte være. Blot skal man aldrig forveksle denne opfattelse med sandhed, hvilket jeg da også pointerer i biografien.

Selvbedrag, fantasi og løgn

Mit ærinde med min biografi har aldrig været at bryde myten ned for at komme ind til sandheden bag myten. For jeg mener ikke, det kan lade sig gøre – hverken i Suzanne Brøggers tilfælde eller andres for den sags skyld – at skille de to størrelser ad. Jeg mener, at identitet er en art fiktion, hvor selvbedrag, fantasi og løgn har lige så stor sandhedsværdi som kølige fakta. Vi skaber alle myter for at få os selv, andre og livet i det hele taget til at give mening. Det er denne proces, som jeg har været optaget af at afdække i Suzanne Brøggers arkiv, fordi jeg synes at hun i al sin radikalitet spejler noget fællesmenneskeligt.

Derfor mener jeg også at biografien som genre står over for en udfordring i dag, hvis ikke den skal leve en slags skyggetilværelse ved siden af den øvrige litteratur, der ikke på samme måde kan tillade sig at vende det blinde øje til det repræsentationskritiske opgør, der har fundet sted i kunstens verden de seneste 40-50 år. At skabe debat omkring biografens forhold til Sandheden – den uomtvistelige, der skrives med stort S – vil jeg gerne være med til at tage ansvar for som litterat og biograf.

kultur@information.dk

Louise Zeuthen er forfatter og lektor

SAGEN KORT

Brøgger-debat
I sidste uges BØGER kritiserede forfatter Jette Hansen Louise Zeuthens Suzanne Brøgger-biografi 'Krukke'. Her svarer Louise Zeuthen igen, og Solveig Daugaard viser, hvordan debatten især handler om forskellige generationers opfattelse af Suzanne Brøgger.

Jette Hansens indlæg i BØGER fredag den 21. november 2014

entydig udgave af ægteskabsopgøret i krukken, og lagde mindre mærke til de fiktive krumspring og selvaflørende iscenesættelser. Mellem disse læsere var der nok et par, der følte et stik af svig over, at Brøgger siden faldt til pat-

ten og blev både gift og mor. Er man, som Zeuthen og jeg selv, vokset op efter '68, forholder man sig måske mere afslappet til dette forhold. Men Brøggers kønspolitiske dagsorden var aldrig entydig. Da hun som 15-årig kastede sig